

Strătorul

REVISTA LIERARA ȘI ARTISTICA

SUMARUL :

- E. Lovinescu L. Rebreanu (III)
- Camil Petrescu Cadavrul
- Ludovic Daus Spre boerire
- Ion Sân-Giorgiu Fantazie erotică

CRONICI :

- Mihail Iorgulescu : Poetul Mihail Săulescu.
- L. Rebreanu : Teatrul Național,
DOMNUL NOTAR.

Editura ALCALAY & Co.

UN LEU

APARE SĂPTĂMANAL

A apărut :

E. Lovinescu

CRITICE

VOLUMUL IV

COPRINZAND :

REVIZUIRILE LITERARE

Caragiale, T. Maiorescu, Al. Vlahuță,
C. Dobrogeanu-Gherea, I. Al. Brătescu-
Voinești, N. Iorga, Semănătorul, Poe-
zia Populară.

Lei 12

Editura **ALCALAY & Co.**

ABONAMENTE :

UN AN LEI 50 = ȘASE LUNI LEI 30

Pentru învățători, profeși și studenți

UN AN LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

ABONAMENTUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcu-
rile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la *Librăria Alcalay & Co.* și la administrațiile
revistelor.

Administrația : Strada Sărindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe
adresa d-lui E. Lovinescu, Cămpineanu, 40

SBURĂTORUL

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

Director : E. LOVINESCU

L. REBREANU

III

În confuziunea aparentă a unei materii haotice se surprinde totuși destul de repede o mișcare giratorie.

Din pulberea figurilor secundare, se desface o figură centrală, ce le grupează și le armonizează. Ion e axa solidă în jurul căreia massa amorfă se organizează; în natura lui simplă și frustă, este o ființă voluntară, viguros construită din amănunte convergente.

Din linia țăranilor lui Balzac dar mai ales ai lui Zola, Ion e expresia instinctului de posesiune a pământului. Împingându-l până la limitele grandioase, îi pune în serviciu o inteligență suplă, o cazuistică inepuizabilă, o viclenie procedurală și, cu deosebire, o voință imensă. Știe voi tenace, adunând energiile difluente într'un singur fascicul. Nimic nu-i rezistă. În fața ogorului aurit de spice, e cuprins de beția unei înalte emoții. Vrea să-l aibă cu orice preț; dragostea devine și ea o armă călită în vâlvătaia focului ce-l încinge. Priusă la mijloc, în epica luptă pentru pământ dintre Ion și socru-său, Vasile Baciș, biata Ana e o tragică epavă. Omul nobil și milos dispăre, pentru a nu lăsa decât fiara. Cele două voințe se încordează în eforturi uriașe ce ar fi meritat un obiect mai vrednic; în locul unei Troie ireale, rezervoarele forțelor se consumă pentru câți-va bulgări de pământ: simbol al supremei zădărnicii omenești.

• • •

Ion este deci expresia violentă a unei energii. Subordonându-și mecanismul complicat al sufletului unui singur impuls, este un tip unitar. În limitele ideții lui obscure și reduse, e un erou stendhalian; numai obiectul dorinței e schimbat; încordarea, tenacitatea și lipsa oricărui scrupul moral sunt aceleași. Julien râvnește la o bruscă ascensiune socială, cu toate resursele energiei lui plebee; feciorul Glanetașului râvnește la delnițele lui Vasile cu foamea de pământ a unei vechi sărăcii. Pentru amândoi femeia e numai treapta necesară unui scop suprem; un obiect cu valoarea unei simple vehiculări a energiilor spre posesiunea bunurilor pământești.

Intr'un veac saturat de literatură volițională a lui Stendhal conjugată cu ideologia Nietzscheiană a forței, un astfel de erou intră în cadrul lui firesc. Și cum suprema manifestare a vieții pare a fi acțiunea, privim o astfel de literatură ca cea mai apropiată de viață. Aplicăm artei criteriul străine. Artă nu e cu necesitate exaltarea vieții, nu e un imn al voinții de a ajunge la cucerirea unui petec de pământ sau a lumii întregi. Interesant prin sine ca un element esențial în fecundarea vieții, principiul voinții nu poate fi ridicat ca o normă a valorilor artistice. Artă reproduce viața, dar nu-și propune s'o propage. A voi e o necesitate pentru continuarea speței umane; dintr'un punct de vedere și mai înalt, *a nu voi* este expresia unei supremații intelectuale. În numele acestei supremații, se poate protesta împotriva consacării tipului volițional ca o formulă definitivă a adevăratei creații artistice.

Un om energetic e folositor sic-și și societății. La rigoare îl putem admite ca pe un factor indispensabil progresului, deși tot ce depășește măsura comună e un act mai mult de contemplație decât de voință. Acțiunea e numai punerea în valoare a cugetării. Chiar și sub acest raport, s'ar putea deci susține superioritatea ideală a fenomenului intelectual asupra acțiunii.

A voi este de obicei a limita; cu cât voința e mai energetică, cu atât limitarea e mai violentă; monomania este ultima expresie a voinții, izolând din fascicolul complicat al apetențelor elementul unic al dorinții. Marii oameni de acțiune sunt niște mari izolați de restul vieții pentru a se închide în obsesia unui singur gând. Numai printr'o astfel de concentrare se pot descoperi continente noi sau spinteca istmuri. La bază, ca și la eroism, e un dezechilibru—adică distrugerea jocului armonios al funcțiunilor sufletești prin creșterea anormală a unui singur factor. Acțiunea energetică și tiranică este semnul logic al unei paupertăți intelectuale.

Artă ia viața așa cum e; toate tipurile au dreptul la reprezentare; tipul volițional ca și cel reflexiv...

Măsura importanței lui nu trebuie însă pusă în faptă ci în cugetare. În sufletul speculativului nemișcat din scaunul lui e mai mult sbucium și viață decât în sufletul unui erou al acțiunii.

Redus la un instinct puternic, Ion e un om de voință și de acțiune; agitându-se în dedalul complicațiilor pentru a pune mâna pe pământ, este totuși mai inexistent sufletește decât contemplativul care, cu un braț de fân sub cap, s'ar intra despre enigma armoniilor cerești.

E. LOVINESCU

CADAVRUL

Repaosul săptămânal s'a terminat
Și pe cărarea înghețată de polean,
Prin zăpadă,
Alunecând,
Căzând ades grămadă,
In șiruri neegale
Pe fondul alb, curat,
Soldat după soldat
Urcăm din nou, cu greu înspre tranșee.

Ajunși pe coama goală,
Joasă,
Pe-aci obișnuiți ca într'un trist „acasă”,
In timp ce comandanții gravi închee
Formalități banale de predare,
Pe tăcute,
Ne resirăm spre locurile știute.

Tranșeele
Și adăposturile sunt abia'ncepute,
Incât sub săpături
Tot dealul pare,
Așa mărunț,
Turtit,
Golaș,
Un mare mușuroi de cârțițe sub nea...
Pe când,
Masiv,
Deasupra noastră Măgura se 'nalță uriaș...
Cercetător se'nalță
Și ne apasă.
Pe creastă sus,
Pe colți de stei
Sunt ei.

Și curioși desigur ne privesc,
Când într'un singur ceas de-ar vrea
Ei ar putea schimba

Cu uriaşa mână,
Cu mâna grea de fer şi dinamită
Tranşee şi-adăposturi în ţărână.

De ce n'o fac?

Nu ştim.

Se vede că,

Prudenţi,

Ei ne păstrează rezervă pentru ziua de atac,

Sau poate s'au deprins şi ei cu noi

Cum ne-am deprins şi noi cu ei,

Cu gloanţele,

Cu pâinea proastă

Şi cu moartea.

În înserarea limpede şi rece,

Nepăsători, soldaţii merg pe creastă

Şi pe zăpada albă mişcă siluete sure

Dar clare, conturate, dure.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Un grup s'abate-n marginea cărării,

Câte-un soldat s'apleacă mult să vadă

Mai bine,

Mai de aproape.

Întreabă turburat ceva şi-aşteaptă

Dar nu răspunde nimeni întrebării.

Mai vin şi alţii în marginea cărării.

E un cadavru ţapăn, îngheţat

Şi aruncat pe giulgiul de zăpadă.

L-a scos dintre reţele vre-o patrulă.

Soldaţii vin cu toţii pe rând să vadă

Această ne'nsemnată, minusculă,

Epavă-a 'ncăerării universale.

Privesc atent şi brusc se depărtează

Cu ochii întunecaţi

Şi buze pale.

Stă rezemat în cot, cam într'o rână.

Se vede că-a 'ncercat să se ridice.

Cealaltă mână

Cu degetele oşoase şi crisbate,

Ai zice
 Mai curând o ghiară,
 Ar vrea să pipăe o tâmplă vânătă de ceară,
 In care patru puncte 'n rând
 Se prelungesc prin firisoare mici de sânge,
 Iar dintre pleoapele înroșite
 Lucesc doi ochi de sticlă gălbejită. . .
 Sub nasul prea semit
 O gură cu mustață roșe plânge
 Cu dinții strânși,
 Scârbos schimonosită.

O altă rană 'n piept,
 Pe care i-a pansat-o neaua,
 I-a murdărit de sânge și mantaua.
 Iar două gloanțe 'ntîrziate
 De prisos
 Isbind bocanca scorojită,
 Sgîrciră aproape caraghios
 Piciorul drept.

Un soldat întreabă de pomană
 Care să fi fost întâia rană.

Ori cum,
 Acum
 Organe, haine, la un loc
 Nu sunt decît un bloc
 De ceară vînată, de sînge
 Și postav,
 Ințepenit de ger
 Intr'o hidoasă statuă sgîrcită
 Pe lințoliul de zăpadă întărită.

In treacăt,
 Soldații se opresc,
 Se-apeacă și 'ndelung privesc,
 Tresar ușor
 Și palizi
 Cu umbriri de lași
 Se depărtează brusc îngînduși.

De-asupra noastră Măgura planează uriaș.

CAMIL PETRESCU.

SPRE BOERIRE...¹⁾

Intors la hotel, Vangheli avu plăcuta surpriză de a găsi două plicuri: unul cu o cartă de vizită a lui Neculai Negură invitându-l la balul de-a doua zi, și altul „mauve” cu dungi aurii pe margini. Pe un carton de aceeași culoare și cu margini de-asemeni aurii, Natalia Dragnea, trimițându-i invitația, i-amirtea că-i făgăduise să vină la bal, și'l îmbia,—dacă n'are o altă ocupație și nu se teme că se va plictisi,—să treacă pe la ea, după cinci, să ia ceaiul împreună.

Vangheli stătu o clipă la îndoială,—apoi își chemă vizitiul și, dându-i lămuririle necesare, îl trimise la Vorooa să-i aducă fracul.

Când pătrunse în sala de mâncare a hotelului, zări întâi chipul lui Gheorghe Fătu, în mijlocul unui cerc de prieteni, cu Scipione Bădescu, directorul „Curierului” și alții. Apoi desluși între ei, în capul mesei, figura marțială, frumoasă, albă, încercuită de-o barbă strălucitoare neagră, a nababului, mare boer, jumătate grec, jumătate român, Alexandru Cantacazi.

Era un personaj bine cunoscut, fălos și risipitor, despre care circulau tot felul de legende. Venirea lui în oraș era întotdeauna salutăată de un concert de aclamații și apetituri ce se canalizau în petreceri neîntrerupte, cu nopți albe, partizi monstre de bacara, lăutari și femei.

Vangheli știa despre el că avusese întinse domenii, vândute pe rând în răs și fără control și că sta cuibărit într'un castel, stăpân încă al unei frumoase moșii, puțin mai sus de Ștefăneștii de pe malul Prutului. Se grăiau minuni de parcul imens din jurul castelului său, de sera-i formând o splendidă grădină de plante și flori exotice, continuând feeria saloanelor și-a unei monumentale sofragerii. Se șopteau numele amantelor lui acoperite cu briliante și daruri princiare; de haremurile-i primenite în câte-va rânduri cu fetișcane de toate națiile, din care se înfruptau și prietenii în luxuriantele orgii dela țară; de expoziții de nuduri și curse de satiri prin seră, ca și de obiceiul lui de-a arunca cu pumnii piese de argint prin sate, ori unde vedea o horă sau o îngrămădire mai mare de oameni.

Sub strălucirea aceasta de lux frenetic și risipă apăruseră de mult, tot mai vizibile, spărturile cuirasei: Domeniile Podrigei și Stăncenilor vândute, datoriile acumulate cu duiumul, amenințând castelul și toată strălucitoarea feerie. Dar Alexandru Cantacazi nu auzea, nu se uita,—în expansiunea-i nebună de viață își ardea banii și zilele.

Zărindu-l, Vangheli simți fiorul unei senzații mărețe.

Prin barba neagră a acestuia, îi apărea barba roșie a celeilalte

¹⁾ Din partea II-a a romanului *Dihorii*.

beizele, din curțile albe, lungi, din fața podului Moldovei și în straja parcului de stejari sângerându-și frunzele în toamnă. Se văzu o clipă venind cu căruța din Pașcani, prin Moțca și cotind pe sub satul Cristeștilor.. Imbietoarele vise de-atunci se'nălțau, veneau, 'l'înbrățișau cu toate poftele neastâmpărate și vii., cântau în bătăile inimii...

Vru să se așeze la o masă, de-oparte, schițând un salut amical spre masa prințului.

Auzii:

— Domnule Zionea,—o să ne faci plăcerea, nu este așa?

— N'aș vrea să deranjez...

— Te rog, ia loc.

Și i se oferi un scaun.

Dejunul se prelungi schimbându-se într'un ospăț în toată regula, cu icre moi, tot felul de mâncăruri, trufandale, ș'o variată selecțiune de vinuri. Apoi o întoarseră pe lichioruri și șampanie, încălzii de o bandă de vestiți lăutari, ce-și frângeau degetele pe strune.

Zgomotul, muzica ațătaseră vecinătățile hotelului. Pe la ferestre se ițeau capete curioase, lipindu-și obrajii de geamuri și privind în-năuntru. Prințul râdea, glumea, povestea ca în zilele bune și sticlele se 'ndesau în ciubărașele cu ghiață, ca un îndeimn de neseacă beție.

Se auzi:

— Nu-mi urați ani mulți, prieteni... Trăiți ca mine ceasul de-acum, și-atât. Anii sânt secătuirea, uscarea, bolile, anii înseamnă slujenie, descompunere pe picioare, un fel de boală și moarte umblând. Era glasul lui Cantacazi, răspunzând urărilor ce i se aduceau. Vangheli tresări, și privi lung în direcția prințului.

Acesta, foarte liniștit, în mișcări nobile și armonioase își duse cupa la buze, sorbi câte-va picături din vinul spumos, și zise:

— Ascultați-mă pe mine, nu întrebați, nu așteptați. Iei femeia în brațe și-o strângi și ce-are a face de e mincinoasă, ori rea; ce au a face sbârciturile-i de mâine, dacă în clipa când te sărută te 'ncântă și carnea ei e fior și tinerețe. Uite eu... Voiu mai fi mâine?.. nu mă 'ntreb. Mă aveți acum vesel cu voi, asta-i toată realitatea.. Dincolo de pragul ușei, poate să fie și moartea, ce ne pasă!

Luă una din cupele pline cu șampanie de pe masă, aruncă fără să înnumere galbeni în ea, și-o întinse lăutarilor.

— Iată!.. Și să-i ziceți frumos și duios... ceva care să meargă la inimă.

— Am înțeles... să trăiți!.. se închină șeful tarafului, un țigan vestit pentru cântecele sale.

Incepuse să însereze.

Vangheli se sculă, scuzându-se. Amintirea bilețelului „mauve“, cu mărginile aurii, colorase aurul șampaniei.

Privi ceasornicul.

— Patru și jumătate. Am toată vremea.

Intră în cameră la el să se împospăteze. Își potrivi gulerul și cravata în oglindă, își netezi mustățile și barba, c'o periură trecută prin brillantină și fu gata.

Când sună la Natalița Dragnea se aștepta s'o găsească în sîndrofie. Ca din întâmplare, soțul ei veni să-i deschidă, în papuci, scuzându-se că e neîmbrăcat.

Era un om înalt, spătos, dar adus din spate, undelemnos și moale, ca o gelatină tremurând sub hainele prea largi. Barba îi era neîngrijită și sură, iar privirile-i fugeau ca ale unui câine bătut.

— Soția mea are să vie îndată. Poștiți.

Și avu aerul unui fecior de casă proastă așa cum îi arăta ușa salonului, lipindu-se de perete și dispărând pe-o ușă lateralnică. Vangheli fu surprins de a se vedea singur.

Salonul era mare, aproape pătrat, cu parchetul înstelat din lemn de diferite culori, și cu tavanul destul de jos, ca mai toate saloanele din casele boerești din vremuri.

Într'un colț, niște ficuși făceau un buchet de verdeață, cu foile lor ovale și groase, amestecați cu niște olendri. Un pian, ocupa pieziș un alt colț cu câte-va scaune și o mesuță pentru note; apoi, la întâmplare, dealungul pereților, o brumă de mobilă, canapele și scaune învălitate în mătase galbenă, mesuțe, oglinzi, candelabre cu o groază de cristaluri pe sfeșnice, și mai în mijloc o masă ovală cu înflorituri de bronz în tovarășia acelorași scaune învălitate în mătase galbenă. O lampă cu uleiul ardea discret lângă una din canapele și Vangheli zări pe perete o litografie cu geam și cadru auriu, reprezentând o groaznică femeie concepută în stilul romantic de-atunci, și cu explicația: „Barbara Ubric“.

— A! ce plăcere, domnule Zionca!

Cuvintele veneau cântate prelung având, după fiecare silabă, câte un punct de exclamație. Era un glas subțire, îndulcit, mângâios și răsfățat, sunând altfel parcă în tăcerea salonului, de cum îl auzise Vangheli pe stradă.

Durduliul mărunț și blond al Nataliței plutea acum într'o spumă de dantele și volanuri dintr'o rochie nedefinită,—nici roche, nici robe de chambre,—mai mult un pretext de învăliș peste rotunzimile-i tremurătoare.

Părea un balonaș roz de mătase, lunecând pe luciul parchetului. Vangheli o privi uimit, și-i sărută mâna.

Obrajii pudrații, colorați, cu poetizarea unor umbre voluptoase ca niște cearcăne în jurul ochilor; părul pudrat și blond căzând în zulufi pe albul umerilor; decolteul ștregărește pronunțat și scoțând în lumină prăpăstioasa vale și colinele celor două sânuri; abureala dulce, caldă, pătrunzătoare a unui parfum de curând răspândit pe piele, ca și pantofii de lac, mici și subțiri, ieșind ca niște briliante negre din foșnetul volanelor, îi dădeau un farmec de tinerețe de care puteau fi mândri anii ei de pe umeri.

Ea repetă:

— Ce plăcere!

Și păru că lasă, sau mai bine că ține, mai mult timp mâna ei în mâna lui Vangheli.

Zise:

— De când ne cunoaștem?

— De... vr'o câte-va luni... V'am fost prezintat la cofetărie.

— Așa... da... da!.. cântă ea, și silabele trecură și printr'o gamă de răs, ca un bâzâit vesel de femeie încântată că trăește. „Și de-atăa timp nu mi-ai făcut vizită. A trebuit să te invit... Mărturisește că vrând-nevrând te-ai simțit dator să vii.

— O din contră! exclamă Vangheli și se gândi că Natalița îl tutuia. Iși aduse aminte de reflexiile președintelui și-i fu necaz că'nțăriza să se dea pe brazdă.

De-alături, venea zgomot de lingurițe, de cești, tot zgomotul ceaiului ce se pregătea, și se deslușea și un glas de bărbat pe care Vangheli îl recunoștea.

— Aud, mi se pare, glasul domnului Dragnea.

— Da... gospodărește... zise Natalița răsând.

— Am avut fericirea să-i fac cunoștința.

— Oh.. fericirea... râse ea, lungind buzele și punând într'o ciudată nedumerire pe vizitator.

Dar o ușă se deschise și o fetiță, cu picioarele goale și țărânește îmbrăcată, apăru aducând o tavă plină cu tot felul de dulciuri, două cești, rum, și un greu serviciu de ceaiu, în argint. În același timp Vangheli zări mâna soțului care închidea ușa.

Fetița venea încet, cu bustul cam dat pe spate și îndoit sub greutatea tăblălei pe care o ținea strâns cu amândouă mâinile, speriată să n'o răstoarne.

Însfârșit, o așeză pe-o măsuță și Natalița și Vangheli se treziră față în față, alături pe o aceeași canapea.

Ea zise fetiței :

— Nu sunt acasă pentru nimeni... înțelegi?

Glasu-i devenise poruncitor, întru nimic asemănător dulcегăriei ce-o întrebunța față de Vangheli.

Îi servi ceaiul c'o agilitate expertă, în mișcări scurte și sacadate, vorbind veselă și trecând dela o idee la alta, indicând fapte și păreri dar fără să le adâncească. Vorbind, avea aerul că stă ca pe ghimpi negăsindu-și locul și oferea când o linguriță de rum, când o prăjitură, se 'nvârtea se sucea, apropiindu-se.

Vangheli simți pulpa ei, lipindu-se de-a lui.

Căldura piciorului îi făcu plăcere. O privi, și o văzu scânteetoare, înfrumusețată de-un val ce-i îmbujora obrajii. Atunci el îi prinse mâna, și se miră singur de îndrăzneala-i. Dar ea își lăsă mâna, o strânse pe-a lui, zâmbi și, sculându-se de-odată, începu să-l sărute. Rochia-i păru că se deschide singură, sânurile-i, încă tari, pline, fierbinți se iviră înnebunindu-l. Sări din loc pe genunchii lui, și-i cu-prinse gâtul cu unul din brațe.

Vangheli o atrase, o lipi de pieptu-i; apoi, deodată se desprinse, privind spre ușa pe care dispăruse slujnica, și'n dosul căreia bănuia încă prezența soțului.

Natalița avu un zâmbet, pătrunzându-i grija.

— Dragul meu, — zise ea și-l atrase și mai aprins spre dânsa, — de ce te temi? N'o să ne supere nimeni, fii sigur, am spus doar fetei că nu sunt acasă.

— Dar domnul Dragnea ? șopti Vangheli.

— Oh ! bărbatu meu!.. exclamă ea și începu să răză cu hohot... El.. el nu există.

Și-i șopti în urechi, sărutându-l și lițindu-l de sânurile ei, povestea lor, a ei și a lui, ea boeroaică și el om de rând, intrat în casă la ea din voia părinților ce puseseră nădejdi prea mari în ginerele ales. Era de mult și părinții au murit. Ea s'a emancipat, cum și trebuia, căci soțu-i se arăta prost și în loc să restabilească averea, mai mult o încurcase. Așa și-au stabilit rolurile : ea liberă și el în umbră, mai mult un îngăduit, răbdat la ocazii și'n funcție mai mult pe-afară, ori pe scara de serviciu.

— Dar dacă totuși intră ! șopti din nou Vangheli.

— Nu, nu intră nimeni până ce nu chem ! zise Natalița sărutându'l pătimaș... Vino... ci vino odată.

Și'l atrase în una din odăile de-alături,—iatacul ei !..

Se înoptase de tot când ieși Vangheli. În poartă, la lumina unui felinar chior, recunoscu pe Dragnea care'l salută, urându-i noapte bună.

— Dobitocul ! Pare că-mi mulțumește pentru coarne. Să le poarte sănătos.

Și grăbi pasul, gândindu-se :

— Ei da ! cine-ar fi crezut ?.. O boeroaică să se dea mai repede că țărancele ! Bună bucațică, și-a dracului muiere.

Începu să fluere mulțumit, înălțat parcă în propria-i stimă.

— Măi !.. care va să zică așa merge !

Și se simți stăpân pe tot și pe toate, frumos și ca nici odată mai puternic.

Se gândi la balul de-a doua zi dela Negură, și iar începu să fluere.

Când intră în hotel, Alexandru Cantacazi chefuia înca și la masa-i veniseră și câte-va femei. Încet, Vangheli se stecură prin culoare ca să nu-l prindă vr'un cunoscut și se retrase în cameră la el.

Adormi greu însă. Gânduri de mărire îl purtau în leagăn înflorit, și până în ziuă îl urmări prin soma cântecul lăutelor și strigătele vesele din sala ospățului.

LUDOVIC DAUS

In curând va apăre de

— **F. A d e r c a** —

Domnișoara din strada Neptun

Tantazie erotică

Când vine amintirea în orele târzii
Odată cu amurgul ce arde în ferești,
În visu-mi care doare deodată reinvii
Și mai frumoasă parcă din doruri calde crești.

Te 'ntruchipezi alene din jocuri de imagini,
Din simțurile mele, în care te-am închis
Precum poctu-și strânge în neatînse pagini
Tot aurul și focul unui himeric vis.

Deși îmi ești departe, ca un artist viclean
Eu te refac în minte și'n doru-mi care plânge,
Femeie neuitată, cu buze de mărgean,
Cu fruntea ca de ceară și fața flori de sânge.

Și ești a mea întregă în visul meu de-o oră
Și te 'ntrupezi mai vie în dulcea mea minciună,
Cu pletele-ți în care-s luciri de auroră,
Cu ochii mari și vineți ca cerul de furtună.

Ești tu îmbălsămată ca un mănunchi de flori,
Cu brațe moi și albe și vine albăștrii,
Cu pieptul ce se mișcă ca porumbei ușori
Cu mlădieri ritmate de ape pururi vii.

Și parcă nici o clipă acum nu ne desparte,
Răsufletu-ți mă arde mereu tot mai aproape,
Și că 'ntr'o 'nflorare sălbatecă de moarte
Îți simt pe neștiute sărutul pe pleoape.

Dar ca un joc de umbre se sfarmă amăgirea,
Tu iar te pierzi în zarea din care te-am cules,
Mai singură și tristă se simte-acum iubirea
Și toată suferința mai plină de 'nțeles.

Sunt singur pe terasa umbrită de amurg,
Pe cerul vânător trece risipa unui stol
Și cum albastre umbre din cupa serii curg
Alene-mi cade brațul ce l'am întins în gol.

ION SÂN-GIORGIU.

CRONICA LITERARĂ

POETUL MIHAIL SĂULESCU *)

Mihail Săulescu a avut cea mai necesară stare de spirit pentru a filosofa: mirarea.

Poetul e un curios nepotolît. Mi-l reamintesc de la cenele de Luni ale „Convorbirilor critice“ ascultând și cerând lămuriri despre toate. Era un om care pentru a învăța ceva nou, nu se da în lături să-și mărturisească neștiința. Ținea bine minte orice lucru; iar ideile din cărțile de filosofie se îngheau adânc în suflet.

Săulescu nu a făcut studii înalte. Cu mult puținul ce l'a agonișit de prin școlile pe cari le-a frecventat avea tocmai atât cât se cere cui-va ca să nu fie analfabet.

Și totuși câtă bogăție sufletească nu se desprinde din versurile ce ni-lea lăsat în cele două volume!

Cărțile pe cari se căsnea să le înțeleagă îi dădeau cadrele largi, scheletul lucrurilor. Săulescu le umplea printr'o minunată intuiție; spontană și limpede ea îi lumina sufletul. Îți făcea impresia în unele poezii că stai de vorbă cu un filosof.

Nu e taină mare să nu-l preocupe pe Săulescu.

Vedea lucrurile uneori cu ochii copilului—foarte explicabil pentru unul care numai prin intuiție ajungea la ele—se întreba aproape cu naivitatea copilului, răscolea pe alții și chinuia, chinându-se și el în acelaș timp cu întrebări nerezolvate.

De aceea spuneam că Săulescu avea numai cheea înțelepciunii care e mirarea.

Dar câtă pasiune, câtă poezie și mai ales câtă sinceritate nu scapără din poemele sale lungi, diluate, uneori chiar monstruoase ca tehnică!

Săulescu avea o limbă armonioasă în sonoritatea versurilor sale. Alteori acelaș vers discret plutea ca un vag regret deasupra tuturor lucrurilor mărunte și de interior sufletelesc.

Mihail Săulescu era un nelămurit. Se apleca răbdător asupra lui însuș și în migălelele cu vârful acului înfipt în sufletul său, se căuta pe sine și adeseori în sine descoperea pe alții în vecinicele înrudiri dintre suflete:

*Și vin! Nu-i numai unul și nu ești numai tu
Acel care-mi bătu...
În fiecare picur de ploaie de afară
E-un pas pornit să-mi strice tăcerea solitară
E-un pas al unor oameni ce-mi sunt necunoscuți
Dar care mă deșteaptă din somn și cari mă cer
Cu-atât mai jalnic par'că, cu cât sunt mai tăcuți,
Ca să-î urmez în noaptea adâncă 'n care pier,
Călăuziți de-o rază ce nu mai e în cer...*

(Când plouă)

*) Cu ocazia celei de a patra aniversare a morții sale.

În poezia filozofică Săulescu ar fi ajuns un poet de valoare. Inclină de-o parte spre miniatura psihologică, de alta spre aspectele mari de dincolo de ea. Avea o viziune clară de solidaritatea vieții noastre cu a întregului univers, ar fi pășit repede spre panteism, chinuit cum era vecinic de ideea înfrățirii sufletului nostru cu forțele divine care trebuie să fie undeva. Săulescu nu se cântă niciodată pe sine, preferând cea ce e mai general în viața noastră, iubirea chiar e pentru el un aspect cosmic. Gândirea lui se investimântă simbolic. Avea toată mlădierea grațioasă, proprie deci să încapă într-un vers, iar neprecizia ei deștepta rezonanțele puternice ale infinitului care ne înconjoară. ¹⁾ Cu aceste predispoziții Săulescu a reușit să închege două poezii definitive în contururile lor: „*Ultimul credincios*” și „*Iuda*”.

Săulescu simțea nevoia credinței. Îi durea lipsa ei:

*Un credincios barbar s'a sinucis în mine !
Desesperat de golul credinții 'ntârziate,
În nu știu care templu de piatră în ruine
Un credincios barbar s'a sinucis în mine
Si mi-a murit un frate*

(*Un credincios barbar*)

Poetului îi trebuia un suport moral de care să-și razeme desnădejdea. Ateismului său îi va da forma unei atitudini etice definitive. Se va deprinde cu ideea că adevărata Dumnezeuire e mută și că cei ce au făcut-o să vorbească și să promită fericiri sunt tot oamenii.

Divinitatea devine umană. Panteismul său de modern mulțumit de înfrățirea sufletului cu forțele naturii — singura divinitate — trebuia ridicat la valoarea unei convingeri pentru a fi mângâetor.

Pentru zeii antropomorfici, fie ei păgâni, fie ei creștini, poetul manifestă, atât în *Iuda* cât și în „*Ultimul credincios*”, indiferența vecină în unele lucruri cu imprecizia desnădăjduită :

*O, cine știe poate e totul o părere
Și 'n van întregu-mi suflet îndurerat te cere :
Când la 'ntrebarea-mi tristă răspunde totul nu
Părere poate este că ești acela tu ;
Părere că ești tată al vieților eterne,
Că singur peste noapte ești tu stăpânitor,
Căci altfel peste slavă-ți acuma nu s'ar cerne
Pustiul care cade pe cele care mor*

*Iar de-ai vorbit vreodată poate că eu ți-am spus
Cuvântul sfânt, puternic, cuvântul tău de zeu
Și eu ți-am dat domnia tărâilor de sus,
Deși trăiam în mine și singur numai eu,
Robindu-mi libertatea părerii ne'ntelese,
Că peste tot și toate doar tu ai fost mereu,
Că peste tot și toate voința-ți stăpânea
Pe câtă vreme, Zeus, erai făptura mea !*

(*Ultimul credincios*)

1) „În parc” amintește de „Le lae” al lui Lamartine, nu numai prin atmosfera vapoasă a poeziei, dar și prin amănuntele ei.

Opera lui Săulescu este o dovadă spre ce înălțimi de poezie duce simpla atitudine intuiționistă în fața marilor probleme. În cazul de față ea încetează de a fi pur interogativă, pentru a deveni definitiv constructivă. În poezia socială²⁾ spre care poetul se îndrepta în ultimul timp aceeași intuiție poetică îi înlesnise forme primitive de material brut.

În sufletul lui de autodidact lucrurile mari luau zi de zi forme uriașe.

I-a lipsit numai timpul pentru a le înfățișa așa cum le simțea.

În graba de a lucra, era parcă o presimțire a morții ce îl pândea. Ultimul său volum publicat „Viața” cuprinde atâta material nelucrat, cât să umpli două volume de versuri cizelate.

Opera lui Săulescu îți face impresia unui atelier de pictură cu pânze multe începute în felurite culori, svârlite în mii de tonuri, toate însă în așteptarea ultimei linii de maestru.

MIHAIL IORGULESCU

Teatrul Național : DOMNUL NOTAR

În „Domnul Notar” degeaba vom căuta o acțiune teatrală obișnuită, cu trucuri și sfori, cu vorbe de duh și amorezi spilcuiți. Conflictul nu este între doi oameni, ci între două lumi. Deacea se pare că actele sânt puțin legate între ele, că în al doilea nu găsim o continuare directă a ciocnirii din actul întâi, iar în al treilea căpătăm un desnodământ provocat de al doilea ca o urmare la cele petrecute în actul întâi. Acțiunea „Domnului Notar” este evoluția sufletească a celor două lumi puse față în față, care trebuie să se ciocnească și ciocnirea cărora conține elementele unui puternic dramatism.

Deoparte poporul cu credințele lui strămoșești, cu năzuințele lui curate, cu nevoile lui rezultate din apăsarea atâtor veacuri, cu deștepterea lui spre o viață mai bună, mai liberă : de altă parte cei eșiți din sânul poporului dar care au pierdut orice legătură sufletească cu dânsul, care în străinându-se au devenit asupritori mai înverșunați decât cei firești, care își bat joc de cei le-au dat viață, a căror putere este brutalitatea administrativă. Deoparte Nicolae Borza, Solomon Nicoară, Toderaș, Lina, împreună cu toți țărani, cu învățătorul, cantorul și ceilalți ; de cealaltă parte notarul Vălean, Ieronim Blezu, jandarmul Gal Șandor, Otilia ; iar la mijloc câțiva slabi de înger, câțiva nehotărâți, Mitruț, Hopârtean, Ana, pe care numai clipele mari pot să-i arunce

2) „Capitala” e inspirată direct de „Nocturne parisien” al lui Paul Verlaine.

într-o parte sau într'alta. Deoparte cei cu rădăcini adânci, legați de pământul și legea strămoșească, de altă parte cei desrădăcinați, cărora vijeliile vieții și a împrejurărilor le-a rupt rădăcinile, iar la mijloc câțiva ofiliți, gata să se prăpădească...

Antagonismul dintre cele două lumi, firește, crește și se accentuează clipă cu clipă, până când ajunge o scânteie cât de neînsemnată ca să izbucnească și să nu se poată potoli decât cu distrugerea uneia. Legătura dintre ele o fac tocmai cei slabi, tocmai aceia, care fiind slabi, pot și trebuie să provoace, fără să știe și fără să vrea ciocnirea decisivă.

Gruparea aceasta a personajilor dovedește din capul locului simțul teatral al autorului. Căci odată gruparea stabilită nu mai rămâne decât cadrul exterior pentru ca conflictul să se închege, ciocnirea hotărâtoare să se întâmple și toată drama să se desfășoare drept, fără întorsături care în împrejurările date, ar fi fost inutile și protivnice concepției.

Și fiindcă gruparea era făcută pe sentimentele și pasiunile — ca să zicem așa — politice, era fatal ca și cadrul în care se va deslănțui acțiunea să fie politic.

Asfel a trebuit ca ciocnirea dintre cele două grupuri să se petreacă într-o împrejurare unde vederile și sentimentele personajilor să iasă pe deplin în evidență. Și nu se putea ceva mai bun decât o alegere de deputat.

Notarul Vălean e certat de doi ani cu socrul său, Nicolae Borza. Sânt două firi care niciodată nu se vor putea înțelege. Notarul, ademenit cu tot sufletul de spoiala culturii ungurești, are ordin să aleagă pe dr. Ieronim Blezu, funcționar din minister dela Budapesta, unul tot atât de înstrăinat ca și el, cu care se potrivește și la suflet, și la vorbă, și la fapte. Evident că ține să-l aleagă cu ori-ce preț. Întâi deci dă instrucții jandarmilor. Aceștia sânt sprijinul cel mai eficace. Coruperea prin bani nu prea promise rezultate fericite. Mitruț, pristavul a colindat degeaba tot satul, n'a putut strânge mai mult delăt 13 voturi. Firește că nici Mitruț nu și-a dat prea multă osteneală. Este el slujbaş, nici vorbă, dar are și el sufletul lui care-l trage de partea satului, de partea românilor... Fincă înainte, sub notarul Busuioc, a slujit el zece ani și au mers mână în mână cu satul. Ce-i el de vină dacă Văleanu se îndepărtează cu totul de popor?

Notarul însă mai are o nădejdie: socrul-său. Cu toate că nu-și mai vorbesc de atâta vreme, totuși se gândește să facă o încercare. Avându-l pe Borza, jumătate succesul ar fi asigurat.

Intrevederea dintre notar și Borza însă înăsprește și mai rău lucrurile, căci bătrânul nici nu vrea să audă de propunerile ginerelui. Dinpotrivă, când notarul, după rugăminți ajunge la amenințări, Borza se îndârjește și mai mult și se desparte cu totul de Văleanu.

Aci se isprăvrște actul întâi care este o expunere bună și în care conflictul pornește cu o claritate și o vigoare surprinzătoare. D. Goga se servește de mijloacele cele mai simple și mai naturale. Caracterelor se reliefiză din vorbele și faptele lor cu o precizie rară.

Atmosfera întregii drame se creiază dela cele dintâi replici și se încarcă clipă su clipă.

Așa ajungem la cele ce se petrec în actul al doilea. Văleanu s'a însurat cu fata lui Borză numai că să-și asigure alegerea de notar și pentru zestrea ce i o dăduse bătrânul țaran. Indată după ce s'a așezat mai cu temei în sat, și-a găsit o ibovnică, pe d-na Otilia Sfetescu.

Minunată este d-na Otilia aceasta care reprezintă un deosebit soi de desrădăcinați, pe acei ce vin în țară ca să învețe a desprețui țaranul și a pierde legătura firească cu poporul. Doamna Otilia a fost la București, întâi ca servitoare, pe urmă avansând mereu până a ajuns... cocotă, cu chefuli la Flora, cu plimbări la șosea, cu băluri mascate. etc. Și când se întorcea în Ardeal e... „madamă“. Țăranii sânt mojici, vorbește... radical, s'a boerit. Un singur lucru i-a rămas din naștere: ura împotriva ungarilor.

La doamna Otilia își petrece notarul clipele lui de fericire. Aci îl găsește Borza călăuzit de Toderăș care a iubit pe actuala „notără-șiță“. Borza, descoperind și această nelegiuire a ginerelei său, aduce satul..

Scena de mulțime e clădită admirabil. D. Goga a prins aci psihologia mulțimii cu o intuiție artistică deplină. Fiecare amănunt e la locul său. Intră toată lumea bătându-și joc de notar și de Otilia care s'a închis în casă. Un copil strigă: trăiască Niță Florian, candidatul român! Cărciumarul evreu e naționalist fricos. O glumă pe socoteala notarului. Învățătorul conduce corul. Vine Toderăș beat, aruncă o sticlă în geamul madamei, care începe să plângă înăuntru. Glumele mulțimii. Popa intervine. Popa ține un discurs și cheamă pe notar afară să-l vadă lumea. Mulțimea aprobă până și proverbul latinesc din care nu pricepe o boabă. Notarul ese. O clipă mulțimea simte respectul în fața autorității. Copilul strigă iar să trăiască Niță Florian. Apare în ușe Otilia. Hnidueli. Vine Borza cu fata. Scena culminează. Sosesc jandarmii, chemați dinainte de Văleanu, și risipesc lumea...

Actul al treilea ne aduce în fața faptului împlinit. Revolta e generală și unanimă împotriva notarului, autorul tuturor neleguirilor. Răfuiala se apropie. Mitrui s'a hotărât: se lasă de pristăvie, se dă fățiș cu satul. Preotul Nicoară îi arată notarului singurul lucru ce-i rămîne de făcut: să și dea demisia. Notarul însă s'a îndârjit și el din ce în ce mai mult cu cît și-a sporit fără-de-legile. Ridică arma chiar asupra preotului, dar în fața seninătății acestuia nu poate trage. Ana fata lui Borza, nevasta notarului, s'a hotărît și ea: se întoarce acasă, leapădă trențele nemțești care nu i-au adus decît umilințe și suferințe. Răfuiala cea mai mare însă e între Borza și fostul lui ginere care trebuie să-i dea zestre înapoi. Văleanu s'a sohambat par'că într'o fiară. Toată scirba lui pentru Borza și-o varsă în fraze veninoase pînăce, înșfirșit, se repede la icoana din perete cu cravașa. Asta pune vîrf la toate. Borza îl gîtue...

D. Goga întrebuintează aceleași mijloace și aici ca și în actul întâi: simplitatea, naturalitatea, sobrietatea. Desnodămîntul se precipită impetuos și fatal, încheind drama ca o pecete.

A PĂRUT:

E. LOVINESCU

CRITICE

VOL. III

EDIȚIA II-a

LEI 10

EDITURA ALCALAY

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Au apărut de colaboratorii Sburătorului

Elena Farago: SOAPTELE AMURGULUI

VERSURI

Alexandrina Scurtu: SONETE

Editura ALCALAY & Co.

A APARUT

L. REBREANU

ION

ROMAN

Volumul I: GLASUL PĂMANTULUI

Volumul II: GLASUL IUBIRII

Editura **ALCALAY & Co.**

IN CURÂND VA APARE

CATASTROFA

TREI NUVELE

DE

L. REBREANU

Editura **ALCALAY & Co.**